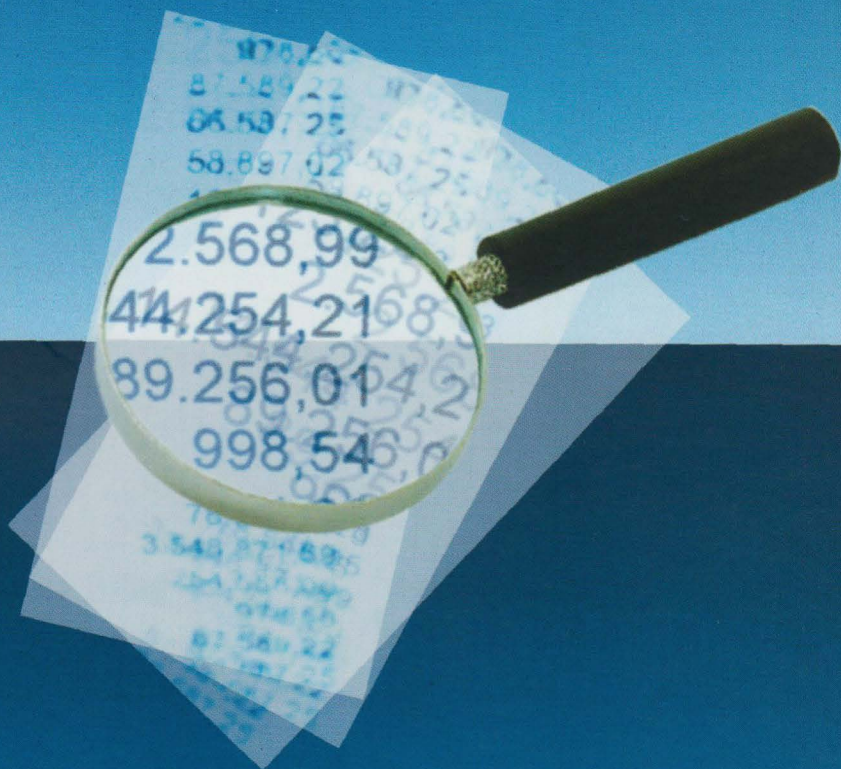

RACHUNKOWOŚĆ AUDYT I KONTROLA W ZARZĄDZANIU

pod redakcją

IRENY SOBAŃSKIEJ i MIKOŁAJA TURZYŃSKIEGO

Łódź 2011

Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego

ROZDZIAŁ 3

Prezentacja sprawozdań finansowych w internecie w świetle oczekiwań inwestorów

Jan Michalak

Wprowadzenie

Sprawozdania finansowe oraz, ujmując rzecz szerzej, raporty biznesowe (obejmujące zarówno sprawozdania finansowe, jak i inne raporty przekazywane zewnętrznym odbiorcom informacji) powinny być użyteczne i zrozumiałe dla użytkowników. Ciesze użyteczności powinien być podporządkowany proces opracowania sprawozdań i ich publikowania przez jednostki gospodarcze. Pierwszoplanowe znaczenie ma, oczywiście, treść zawarta w sprawozdaniu finansowym, która jest regulowana przez obowiązujące standardy rachunkowości/sprawozdawczości finansowej oraz w pewnym stopniu przez prawo obrotu papierami wartościowymi w różnych krajach. Prawo obrotu papierami wartościowymi reguluje zakres dodatkowych ujawnień obejmujących raporty bieżące, sprawozdania zarządu (*management commentary*)¹, jakie jednostki są zobowiązane udostępniać inwestorom. Część jednostek decyduje się również na ujawnianie dodatkowych informacji dla odbiorców informacji (np. sprawozdania zrównoważonego rozwoju)². Na użyteczność informacji przekazywanych jej odbiorcom oprócz zakresu przekazywanych informacji wpływ ma również sposób (forma) ich przekazania.

Sposób przekazywania informacji wraz z rozwojem komputerów, internetu i innych technologii informacyjnych (np. telefonów komórkowych) zmienia się. Zwłaszcza internet i interaktywne strony internetowe, które reagują na zachowanie użytkownika na danej stronie, np. powiększając i podświetlając zaznaczony tekst, oraz możliwość zastosowania hiperłączy przeobraża sposób przekazywania informacji.

Celem głównym rozdziału jest przeanalizowanie sposobu prezentacji sprawozdań finansowych przez największe jednostki gospodarcze w Polsce w internecie na tle oczekiwań inwestorów. Aby zrealizować cel główny, postawione

¹ W IASB trwają prace nad ustanowieniem standardu dotyczącego sprawozdania zarządu.

² Zob. szerzej J. Michalak 2010.

zostały dwa cele szczegółowe. Pierwszym jest przedstawienie wytycznych odnośnie do sporządzania elektronicznych wersji sprawozdań finansowych prezentowanych w internecie, zgodnie z oczekiwaniami inwestorów zidentyfikowanych przez zespół CIMA/PWC, drugim zaś – przeanalizowanie obecnego sposobu prezentacji sprawozdań finansowych na stronach internetowych największych jednostek gospodarczych funkcjonujących w Polsce i w wybranych krajach oraz stopnia ich dostosowania do oczekiwań inwestorów.

Aby zrealizować pierwszy cel szczegółowy, przeprowadzone zostały zarówno studia zagranicznej literatury przedmiotu, służące analizie prezentacji raportów biznesowych w internecie, jak i wytycznych zespołu CIMA/PWC. Realizacji drugiego celu szczegółowego służyły badania empiryczne, pozwalające ocenić sposób wykorzystania internetu do prezentacji sprawozdań finansowych. Badania empiryczne polegały na analizie treści informacji zawartych na stronach internetowych 100 największych jednostek gospodarczych działających w Polsce według listy „Rzeczpospolitej” z roku 2009. Badania przeprowadzono między styczniem a marcem 2010 r. Wyniki tych badań skonfrontowane zostały z wynikami podobnych badań przeprowadzonych w USA, Niemczech, krajach Europy Środkowej i w Chinach.

Forma prezentacji sprawozdania finansowego może być tradycyjna, czyli dokument papierowy przekazywany bezpośrednio inwestorowi lub publikowany w „Monitorze Polskim B”, albo nowoczesna, czyli plik elektroniczny umieszczony na stronie internetowej jednostki.

Publikowanie sprawozdań w Polsce w formie papierowej poprzez ich zamieszczenie w „Monitorze Polskim B” może być dosyć kosztowne. Na podstawie wyliczeń przeprowadzonych przez M. Śmigielską (2008) koszt bezpośredni zamieszczenia sprawozdania finansowego o długości 60 stron w „Monitorze Polskim B” dla jednostki gospodarczej średniej wielkości wynosił w roku 2007 ponad 40 000 zł. Koszt ten wydaje się być dosyć wysoki przy jednoznacznie stosunkowo ograniczonym dostępie i trudności w przeszukiwaniu zasobów „Monitora Polskiego B”.

Elektroniczna wersja sprawozdań finansowych pozwala na przedstawienie treści niedostępnych w papierowych dokumentach, takich jak animacje, filmy i nagrania audio. Do zalet prezentowania informacji w formie elektronicznej należą tak oczywiste korzyści, jak szybkość i niższe koszty. Brytyjskie Stowarzyszenie Relacji Inwestorskich (Investor Relations Society) ustaliło (zob. Beattie, Prat 2003), że koszt utrzymywania strony ze sprawozdaniem finansowym wynosi około 20–30 tys. funtów, podczas gdy przeciętny koszt wydrukowania i wysłania jednego sprawozdania finansowego w formie papierowej to koszt około 5 funtów. Co więcej, internet powoduje, że ilość przekazywanych informacji przestaje być ograniczeniem (przekazanie dodatkowych kilkuset stron kosztuje bardzo mało).

Innymi korzyściami z zastosowania wersji elektronicznej sprawozdań są: szerszy dostęp do odbiorców informacji, ciągłość dostępu do najnowszych

informacji 24 godziny na dobę, przez 7 dni w tygodniu, łatwiejsze wyszukiwanie, możliwość zgromadzenia i przetwarzania większej ilości informacji, zwiększenie zainteresowania odbiorców informacji poprzez wprowadzenie przekazów mocniej przykuwających uwagę inwestorów. Do zalet prezentacji sprawozdań finansowych w internecie wskazanych w raporcie FASB *Business Reporting Research Project* (2000) należą również: możliwość komunikacji ze wcześniej niezidentyfikowanymi odbiorcami informacji (np. z inwestorami z drugiego końca świata), zwiększenie możliwości dotarcia do inwestorów przez mniejsze jednostki gospodarcze oraz zwiększenie równości w dostępie do informacji wielkich instytucjonalnych inwestorów i drobnych inwestorów indywidualnych. Internet umożliwia również komunikację w obie strony (zob. Beattie, Prat 2003, s. 159), więc możliwe byłoby zadawanie pytań przez internet członkom zarządu.

W późnych latach dziewięćdziesiątych XX w. wraz z gwałtownym upowszechnieniem się technologii internetowych tematyka prezentacji sprawozdań finansowych oraz ujawnień dodatkowych w internecie zyskała dużą popularność w literaturze rachunkowości w krajach wysoko rozwiniętych. Badania w zakresie sprawozdawczości biznesowej w internecie w tym okresie prowadzili m. in.: C. Gowthroe i G. Flynn (1997), A. Lymer, R. Debreceny, G. L. Gray, A. Rahman (1999), B. Pirchegger, A. Wagenhofer (1999). W Polsce problemem sprawozdawczości finansowej w internecie w tym czasie zajmowała się G. Idzikowska (2000).

R. K. Elliot (1994, cyt. za Beattie, Prat 2003 s. 158) wezwał do zwiększenia stopnia ujawnienia informacji niefinansowych, częstszej prezentacji sprawozdań oraz prezentacji mniej zagregowanych sprawozdań. Zaproponował również umożliwienie ograniczonego dostępu do baz danych dla różnych grup użytkowników zewnętrznych.

Od tego czasu dokonało się dalsze upowszechnienie internetu na świecie oraz rozwój technologii tworzenia serwisów internetowych. Ten rozwój mógł wpłynąć na sposób prezentacji sprawozdań finansowych w internecie. W Wielkiej Brytanii do rozpowszechnienia prezentacji sprawozdań finansowych w formie elektronicznej przyczyniła się nowelizacja Companies Act z roku 2000, która weszła w życie w grudniu 2000 r. Pozwalała ona na wypełnienie obowiązku przekazywania sprawozdań finansowych akcjonariuszom w formie elektronicznej, poprzez umieszczenie ich na stronie internetowej jednostki i powiadomienie akcjonariuszy, że sprawozdanie jest już dostępne.

Zdaniem M. Jonesa i J. Xiao (2004), jednym z podstawowych dylematów odnośnie do prezentowania raportów biznesowych w wersji elektronicznej jest wybór pomiędzy standaryzacją prezentacji sprawozdań internetowych a ich dostosowaniem do indywidualnych potrzeb odbiorców informacji finansowej.

Pomimo wymienionych wcześniej przemian sprawozdania finansowe prezentowane w wersji elektronicznej są w wielu przypadkach jedynie zeskanowanymi wersjami raportów w formie papierowej. Taka zamiana wersji papierowej sprawozdania na wersję elektroniczną w małym stopniu wykorzystuje możliwo-

ści technologii IT. Nie jest ona zgodna również z rosnącymi oczekiwaniami inwestorów.

Wybór formy prezentacji sprawozdania finansowego może być uzasadniony na gruncie teorii agencji i będącej jej rozwinięciem teorii sygnalizacji. Obie te teorie zakładają występowanie asymetrii informacji pomiędzy agentami (w tym przypadku zarządami jednostek gospodarczych) a przełożonymi (w tym przypadku inwestorami). Teoria agencji wskazuje, że dostarczenie szerokiego wachlarza informacji przez agenta zmniejsza koszty transakcyjne po stronie przełożonego. Z kolei teoria sygnalizacji prezentuje twierdzenie, iż agent, chcąc się wyróżnić, powinien wysłać sygnał w postaci wyjątkowo dobrze opracowanych zestawów informacji, żeby zmniejszyć asymetrię po stronie przełożonego (inwestorom) przez przekazanie mu informacji, że jest on inny (lepiej) od konkurentów. Zakres informacji zawartych w sprawozdaniach finansowych jest zestandaryzowany przez regulacje rachunkowości, a zatem jednostki mogą wysłać sygnały za pomocą ujawnień dodatkowych lub za pomocą bardziej doskonałej formy prezentacji sprawozdań finansowych.

1. Oczekiwania inwestorów w zakresie elektronicznej wersji sprawozdań finansowych

Specjaliści ze stowarzyszenia CIMA oraz firmy audytorsko-doradczej Price-WaterhouseCoopers (w dalszej części artykułu określani jako zespół CIMA/PWC) zidentyfikowali następujące obszary, w których możliwe są usprawnienia, mające na celu zwiększenie użyteczności informacji zawartych w sprawozdaniach finansowych, możliwych dzięki ich zaprezentowaniu w formie elektronicznej:

- 1) **znajdowanie informacji** obejmujące przemieszczanie się po dokumencie, interfejs użytkownika, dostępność danych;
- 2) **przetwarzanie informacji**, które polega na dodawaniu notatek i załączników w tekście sprawozdania i łatwe przemieszczanie pomiędzy nimi;
- 3) **pozyskiwanie i analizowanie informacji**, obejmujące wzbogacenie sprawozdań o treści audio, wideo, możliwość pobierania i przetwarzania danych w postaci łatwo dostępnych i łatwych w obróbce informacji, możliwość tworzenia własnych wykresów i analiz wrażliwości oraz rozwijanie języka sprawozdań finansowych (XBRL).

Ad 1. W każdym z tych obszarów specjaliści z zespołu CIMA/PWC na podstawie badań wskazali na oczekiwania inwestorów oraz sformułowali szereg propozycji odnośnie do udoskonalenia zawartości i formy elektronicznych wersji sprawozdań finansowych.

Jak wspomniano, większość raportów zamieszczanych na stronach internetowych jednostek gospodarczych stanowi proste odwzorowanie sprawozdań

drukowanych. Przeglądanie dokumentów papierowych jest łatwe. Możliwe jest szybkie ogarnięcie wzrokiem całej strony, łatwe jest przerzucanie stron. Ta łatwość wynika m. in. z faktu, iż większość odbiorców informacji finansowych rozpoczynała swoją edukację w zakresie czytania i analizowania informacji od dokumentów papierowych. Jednak dobrze skonstruowane dokumenty elektroniczne pozwalają na znacznie szybsze wyszukiwanie informacji.

Przeglądanie dokumentów elektronicznych sporządzanych w sposób identyczny jak drukowanych powoduje, że są one trudniejsze do wykorzystania niż ich papierowe odpowiedniki. W drukowanych dokumentach można wrócić o pięć stron, żeby sprawdzić informacje o strategii. Powrót do wybranego miejsca bez możliwości zaznaczenia w tekście elektronicznym może być znacznie trudniejszy (szerzej *Online Reporting...* 2007, s. 8).

Na podstawie badań i konsultacji z inwestorami po opublikowaniu pierwszej wersji raportu Generico³ Zespół CIMA/PWC zidentyfikował następujące oczekiwania inwestorów i propozycje odnośnie do prezentacji sprawozdań w wersji elektronicznej, które zostały przedstawione w tab. 1.

Tabela 1

Oczekiwania inwestorów w zakresie przemieszczania się po dokumencie

Oczekiwania inwestorów	Propozycje Zespołu CIMA/PWC
1. Umożliwienie przeglądania i przemieszczania się po dokumencie w płynny, logiczny sposób	1. Zwiększenie liczby wzajemnych łączy do informacji spoza sprawozdania finansowego, takie łączy wymagają jednak jasnego oznaczenia, tak aby odbiorca sprawozdania finansowego miał świadomość, czy informacje pochodzą ze sprawozdania finansowego podlegającego badaniu przez biegłego rewidenta, czy też z zasobów informacyjnych nie podlegających badaniu
2. Wyszukiwanie informacji według różnych kryteriów	2. Zapewnienie szerokiego wyboru opcji nawigacji na każdej stronie
3. Zastosowanie wzajemnych odwołań (hiperłączy) zarówno w ramach tekstu sprawozdania, jak i poza im, np. do danych i prezentacji umieszczonych na stronie internetowej jednostki lub na stronie internetowej stowarzyszenia branżowego, takich jak prezentacje dla inwestorów, raportów odpowiedzialności społecznej, danych o produktach	3. Umożliwienie wyszukiwania w efektywny sposób

³ Raport Generico stanowi wzorcową publikację sprawozdania finansowego z wykorzystaniem możliwości elektronicznych wersji sprawozdań finansowych zdaniem specjalistów z CIMA i PWC. Jest on dostępny na stronie internetowej <http://www.generico.co.uk/>.

Tabela 1 (cd.)

Oczekiwania inwestorów	Propozycje Zespołu CIMA/PWC
4. Umożliwienie zorientowania się w całej zawartości strony (dokumentu), która jest przeglądana. Na ekranie komputera, czy telefonu komórkowego często widoczna jest tylko część strony – co utrudnia szybkie zrozumienie jej sensu	4. Ułatwienie wygodnego przechodzenia do wybranych sekcji i stron

Źródło: Opracowanie własne na podstawie CIMA, *Online Reporting...* 2007, s. 8–9.

Wersja elektroniczna raportu biznesowego opracowana zgodnie z wytycznymi Zespołu CIMA/PWC powinna zwiększyć pojemność informacyjną sprawozdania finansowego poprzez możliwość szybkiego odnajdywania informacji poszerzających zakres wiedzy użytkownika o wybranych aspektach funkcjonowania jednostki, takich jak produkty, sytuacja rynkowa, realizacja strategii przez jednostkę. Dobrze skonstruowana wersja elektroniczna umożliwia również znacząco szybsze wyszukiwanie informacji, np. według słów kluczowych, a także powiększanie i pomniejszanie dokumentu. Słabością wersji elektronicznych sprawozdań finansowych pozostaje wciąż ergonomia sprzętu elektronicznego, np. wielkość ekranów oraz właściwości ludzkiego oka, które mniej męczy się odczytując tekst oświetlony światłem odbitym (na kartce papieru) niż tekst podświetlony (na ekranie komputera czy telefonu komórkowego). Utrudnieniem w czytaniu wersji elektronicznej dokumentów jest również przewijanie tekstu i migające reklamy na ekranie, które utrudniają skoncentrowanie się na czytanim tekście (zob. szerzej Mangen 2008).

Odnośniki i nawiazania w dokumentach drukowanych mogą być dosyć frustrujące, jeżeli dla oceny danego aspektu sytuacji finansowej i wyników jednostki trzeba znajdować fragmenty porozrzucane w całym dokumencie. Trudno wyrobić sobie opinię na dany temat, jeśli konieczne jest jednoczesne analizowanie informacji znajdujących się na różnych stronach zwłaszcza zszytego papierowego dokumentu. Dokumenty elektroniczne powinny zapewniać lepsze możliwości uzyskiwania informacji o ciekawym aspekcie bez zamykania strony wyjściowej. Obecnie rzadko są wykorzystane te możliwości. Zazwyczaj hiperłącza przenoszą na nową stronę, na której znajduje się poszukiwana informacja. Nie zawsze w takim przypadku dostępne jest łącze pozwalające na powrót do informacji wcześniej analizowanej. Powoduje to, że obecnie sprawozdania finansowe w formie elektronicznej mają wady wersji papierowych, a nie mają części ich zalet, np. nie można w nich stosować zaimprovizowanych zakładerek (m.in. przez zaginanie rogów kartek). W tab. 2 zostały zaprezentowane oczekiwania inwestorów w zakresie znajdowania informacji zidentyfikowane przez Zespół CIMA/PWC.

Zastosowanie propozycji Zespołu CIMA/PWC upraszcza i przyspiesza analizę danych, a zatem wpływa pozytywnie na użyteczność sprawozdań finansowych.

wych. Jednocześnie wybór wersji prostej pozwala na jej uzyskanie w warunkach ograniczonego dostępu do internetu lub wykorzystania ekranów o małych przekątnych.

W teorii agencji przyjmuje się, że jednostki gospodarcze chcą, żeby ich informacje finansowe były dostępne dla jak najszerszego kręgu odbiorców. W wielu krajach istnieją normy prawne, wymagające umożliwienia dostępu do stron przez osoby niepełnosprawne (np. osoby niewidome i niedowidzące). Oznacza to konieczność takiego opracowania materiału dostępnego na stronie internetowej, żeby można było go wykorzystać za pomocą programów odczytujących tekst na głos.

Tabela 2

Oczekiwania inwestorów w zakresie znajdowania informacji

Oczekiwania inwestorów	Proponowane Zespołu CIMA/PWC
1. Dostęp do innych partii dokumentu bez porzucania bieżącej strony	1. Wprowadzenie podzielonego ekranu, w którym jednocześnie są prezentowane informacje dodatkowe pochodzące z innych części dokumentu
2. Jednoczesne obserwowanie ważnych danych finansowych w czasie czytania opisu do tych danych, na przykład jednoczesny widok wykresu zmian przychodów ze sprzedaży oraz objaśnienia przedstawiającego przyczyny zmian w przychodach ze sprzedaży, takie jak wprowadzenie nowych produktów na rynek	2. Opis i informacja finansowa wyrażona w formie liczb mogą być wyświetlane równocześnie
	3. Dostęp do słowniczka możliwy jest z każdej strony, ponieważ raporty biznesowe często zawierają obecnie pojęcia i skrótowce nie znane wszystkim użytkownikom sprawozdań finansowych
	4. Udostępnienie opcji wyszukiwania z każdej strony
	5. Możliwość przeglądania w wersji bogatej (z dużą liczbą zdjęć, tabel i wykresów) i prostej (zawierającej głównie dane tekstowe i liczbowe) w zależności od zmian w wielkości dostępnego ekranu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie CIMA, *Online Reporting...*, 2007, s. 10–11.

Większość jednostek gospodarczych ogranicza się jedynie do zaprezentowania sprawozdań w formie plików PDF lub HTML – co powoduje, że nie są one interesujące dla odbiorców. Często pliki te nie są dostosowane do odczytu na urządzeniach przenośnych, takich jak palmtopy i telefony komórkowe. Główne oczekiwania inwestorów w zakresie dostępności sprawozdań finansowych zidentyfikowane przez zespół CIMA/PWC zostały zaprezentowane w tab. 3.

Realizacja propozycji zawartych w tab. 3 powinna przyczynić się do lepszej dostępności sprawozdań finansowych w formie elektronicznej przy zastosowaniu zróżnicowanych nośników dostępnych obecnie do odczytu treści elektronicznych, takich jak komputery z zainstalowanymi różnymi typami przeglądarek internetowych, palmtopy, telefony komórkowe.

Tabela 3

Oczekiwania inwestorów w zakresie dostępności sprawozdań finansowych

Oczekiwania inwestorów	Propozycje Zespołu CIMA/PWC
1. Prezentacja sprawozdań w interesującej formie	1. Stworzenie kanonu najlepszych praktyk dla zachowania kompatybilności i jakości odbioru
2. Zachowanie czytelności niezależnie od sposobu dostępu (przeglądarka internetowa, czytnik głosowy, palmtop)	2. Włączenie dodatkowych funkcji umożliwiających przeskoczenie powtarzających się tekstów, na przykład klawiszy sterujących
3. Dostępność dla wszystkich odbiorców niezależnie od upośledzeń	3. Opracowanie intuicyjnego sposobu nawigowania wyłącznie za pomocą klawiatury
4. Łatwość znalezienia za pomocą funkcji wyszukiwania danych zapisanych w formatach o małym stopniu indeksacji, na przykład w plikach PDF	4. Przetestowanie dokumentu w wersji elektronicznej na szerokim spektrum przeglądarek i oprogramowania do czytania
	5. Zamieszczenie transkrypcji treści wideo, tak aby można było je wykorzystać nawet w przypadku braku dostępu do oryginalnego pliku wideo lub w przypadku braku szybkiego dostępu do internetu lub odpowiedniego oprogramowania do odtwarzania kanałów wideo

Źródło: Opracowanie własne na podstawie CIMA, *Online Reporting...*, 2007, s. 12–13.

Ad 2. Inwestorzy analizując tekst sprawozdań finansowych przetwarzają go. W tym celu często zakreślają interesujące ich fragmenty, robią notatki na marginesach, używają samoprzylepnych kartek lub innych zaimprovizowanych zakładerek. Taki sposób obróbki tekstu w formie elektronicznej często nie jest możliwy. Powoduje to, że inwestorzy często decydują się na wydrukowanie elektronicznej wersji sprawozdania finansowego. W tab. 4 zaprezentowane zostały oczekiwania inwestorów w zakresie pracy z tekstem sprawozdań finansowych w formie elektronicznej ustalone przez zespół CIMA/PWC.

Zaproponowane przez Zespół CIMA/PWC usprawnienia z wersjami elektronicznymi sprawozdań ułatwią pracę z nimi. Łatwiejsza praca z wersjami elektronicznymi powinna przyczynić się również do zmniejszenia zużycia papieru, co z kolei poprawi stan środowiska naturalnego.

Tabela 4

Oczekiwania inwestorów w zakresie pracy z tekstem sprawozdań finansowych

Oczekiwania inwestorów	Propozycje zespołu CIMA/PWC
1. Wprowadzenie do wersji elektronicznych notatek i załączek funkcjonujących w sposób intuicyjny	1. Wprowadzenie możliwości dodawania, kasowania i chowania notatek oraz załączek
2. Możliwość zachowania notatek do użycia w przyszłości	2. Wprowadzenie możliwości wydrukowania wybranych stron wraz z notatkami
3. Możliwość wydrukowania notatek	3. Wprowadzenie możliwości zapisania wersji sprawozdania finansowego wraz z notatkami użytkownika, przy zachowaniu wskazania, iż są to notatki odbiorcy informacji, a nie integralna część sprawozdania

Źródło: Opracowanie własne na podstawie CIMA, *Online Reporting...* 2007, s. 14–15.

Ad 3. Jak wspomniano, czytanie drukowanego tekstu i czytanie tekstu na ekranie znacząco się od siebie różnią. Jak wskazują badania, ludzie zazwyczaj czytają tylko trzy linie zawarte na stronie internetowej (por. Weinreich i in. 2008). Dlatego czasami bardziej użyteczne wydaje się zaprezentowanie treści w bardziej interaktywny sposób. Internet umożliwia wybór sposobu przekazywania treści w sposób bardziej dostosowany do potrzeb i preferencji użytkownika informacji. W wersji elektronicznej sprawozdania możliwe jest np. ożywienie tekstu przez zastosowanie przekazów audio i wideo. Może to uczynić informację bardziej atrakcyjną i przyciągającą dla inwestorów pod warunkiem, że spełnia ich oczekiwania przedstawione w tab. 5.

Tabela 5

Oczekiwania inwestorów w zakresie pozyskiwania i analizowania informacji w formie audio i wideo

Oczekiwania inwestorów	Propozycje Zespołu CIMA/PWC
1	2
1. Ułatwienie zrozumienia najważniejszych informacji tak szybko i w tak łatwy sposób jak to tylko możliwe	1. Opracowanie przykładowego przekazu wideo prezesa we wzorcowym raporcie (Generico Report)
2. Uzyskanie możliwości spojrzenia na sprawozdanie finansowe oczami zarządzających	2. Podział przekazu wideo na części w formie pytań i odpowiedzi, ponieważ odtworzenie treści w formie wideo zabiera więcej czasu niż przekaz w formie tekstu
3. Lepsze zrozumienie tego, co zarząd uważa za ważne	3. Dostęp do prezentacji w formie tekstowej

Tabela 5 (cd.)

Oczekiwania inwestorów	Propozycje Zespołu CIMA/PWC
4. Zamieszczenie przekazów wideo z wypowiedziami i prezentacjami członków zarządu odnośnie najważniejszych wydarzeń w jednostce	4. Zastosowanie wykresów w prezentacji wideo (tak żeby nie była to sama „gadająca głowa”)
5. Zastosowanie przekazów audio i wideo tam gdzie ma to uzasadnienie, a nie wprowadzanie ich dla samych siebie	5. Zamieszczenie zarówno transkrypcji, jak i przekazu audio do odsłuchania (np. w czasie jazdy samochodem)
6. Możliwość pobrania treści audio i wideo, tak aby można było je obejrzeć/wysłuchać w sytuacji braku dostępu do internetu	
7. Zamieszczenie transkrypcji do materiałów audio/wideo	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie CIMA, *Online Reporting...* 2007, s. 16–17.

Wykorzystywanie przekazów w formie audio i wideo pozwala również na dostrzeżenie subtelnych sygnałów niewerbalnych, np. wysyłanych przez zdenerwowanych członków zarządu podczas nagranych na wideo walnego zgromadzenia akcjonariuszy (zob. szerzej *Business Reporting Research Project...* 2000, s. 2).

Inwestorzy często używają modeli do oceny wyników jednostek i ich zdolności do generowania pozytywnych wyników w przyszłości. Wielu inwestorów narzeka, że muszą marnować czas, przepisując informacje ze sprawozdań finansowych, a także, że nie wszystkie pożądane przez nich informacje są zawarte na stronach internetowych jednostek gospodarczych. Można uniknąć tych problemów, jeżeli na stronie internetowej jednostki sporządzającej sprawozdanie jest dostępny do pobrania plik z danymi źródłowymi w formacie łatwym do obróbki. Niestety, obecnie sytuacja taka jest rzadko spotykana. Oczekiwania inwestorów i propozycje zespołu CIMA/PWC w zakresie ułatwienia przetwarzania danych zostały przedstawione w tab. 6.

Dostęp do informacji źródłowych w formie łatwych do pobrania i obróbki formatów danych z pewnością ułatwiłby pracę analityków finansowych, a także badania naukowe wykorzystujące dane ze sprawozdań finansowych. Szczególnie istotne jest to w krajach, gdzie nie ma ogólnie dostępnych baz danych z elektroniczną wersją sprawozdań, takich jak EDGAR w USA.

Wykresy i rysunki w wersjach drukowanych sprawozdań finansowych są statycznym odzwierciedleniem tego, w jaki sposób zarząd interpretuje i chce przedstawić informacje. W tej samej postaci pozostają zazwyczaj w wersji elektronicznej. Takie rysunki są oczywiście interesujące dla inwestorów, ale są pozbawione możliwości, jakie dają dokumenty w wersji elektronicznej. Na przykład, wykresy mogą stać się bardziej interesujące przez dodawanie linii

trendu lub zastosowanie dodatkowych przekształceń, takich jak: zmiana skali przez inwestora, okresu prezentowanego na wykresie. Dla inwestorów interesujące może być również uwzględnianie własnych danych na wykresach. Na przykład przez dodanie informacji o wzroście całego rynku lub wybranej spółki z danej branży inwestorzy mogą w sposób bardziej efektywny interpretować dane.

Tabela 6

Oczekiwania inwestorów w zakresie ułatwienia przetwarzania danych

Oczekiwania inwestorów	Propozycje Zespołu CIMA/PWC
1. Dostęp do informacji źródłowych do każdego rysunku	1. Wprowadzenie łączy do arkuszy kalkulacyjnych zawierających dane źródłowe do każdego rysunku
2. Dostęp do informacji, które są łatwe do dalszego przetworzenia	2. Umożliwienie pobrania plików z danymi zarówno bezpośrednio przez odnośniki w elektronicznej wersji sprawozdania, jak i w odrębnym „centrum informacji źródłowych”
3. Wprowadzenie możliwości wydruku jedynie wybranych fragmentów sprawozdania	3. Umożliwienie zarówno pobrania całego dokumentu, jak i dokumentu w częściach

Źródło: Opracowanie własne na podstawie CIMA, *Online Reporting...* 2007, s. 18–19.

Niewiele jednostek podaje założenia, które są podstawą ich wyliczeń (np. odnośnie do ustalenia odpisu z tytułu trwałej utraty wartości aktywów). Jeszcze mniej przedsiębiorstw przedstawia, w jaki sposób zmiana tych założeń wpłynęłaby na szacowane dane i wynik finansowy jednostki. Wersje elektroniczne sprawozdań umożliwiają przeprowadzenie takich analiz w prosty sposób. Jednostka może przedstawić swoje wyliczenia w postaci arkusza kalkulacyjnego, który byłby udostępniony inwestorom. Wykorzystując go inwestorzy mogliby zmieniać w nim założenia dla oceny ich wpływu na wyliczenia i wyniki jednostki (por. Michalak 2010, s. 289–291). Oczekiwania inwestorów w zakresie graficznej prezentacji danych i dostępu do danych źródłowych zostały przedstawione w tab. 7.

Interesująca prezentacja graficzna połączona z możliwością jej przekształcenia przez użytkownika oraz dostęp do danych źródłowych, będących podstawą tworzenia wykresów i sporządzania wycen przez zarządzających jednostkami, przyczyniłby się niewątpliwie do rozszerzenia zakresu analiz prowadzonych przez użytkowników informacji oraz do lepszej weryfikacji profesjonalnych osądów dokonywanych przez sporządzających sprawozdania finansowe. Na zwiększenie przejrzystości danych prezentowanych na stronach internetowych serwisów inwestorskich wpływ może mieć również trend do zlecania sporządzania tych stron przez wyspecjalizowane firmy. Prowadzi to m. in. do ujednolicenia zawartości stron internetowych relacji inwestorskich, pomimo różnicy w ich

wyglądzie. Na przykład badania J. Pendleya i A. Raia (2008) wskazują, że zwiększył się odsetek firm prezentujących informację o bieżącym kursie giełdowym, co jest bardziej powszechne na stronach prowadzonych przez firmy zewnętrzne niż samodzielnie przez określoną jednostkę. Wynika to z lepszego powiązania z zewnętrznymi źródłami informacji, takimi jak strony giełd i strony wyspecjalizowanych agend rynkowych.

Tabela 7

Oczekiwania inwestorów w zakresie graficznej prezentacji danych i dostępu do danych źródłowych

Oczekiwania inwestorów	Propozycje Zespołu CIMA/PWC
1. Wykresy i rysunki powinny przekazywać treść w sposób prosty i przejrzysty	1. Zastosowanie wykresów dynamicznych w sposób przemyślany i oszczędny
2. Umożliwienie zrozumienia na podstawie wykresów, co zamierza zarząd jednostki oraz jak zmieni się sytuacja jednostki, jeśli te zamierzenia się nie spełnią	2. Wprowadzenie dynamicznych wykresów łatwo objaśniających kluczowe czynniki wpływające na wzrost przychodów
3. Umożliwienie poznania i zrozumienia podstawowych założeń zarządzających oraz możliwość stwierdzenia stojących za nimi ryzyk i przeprowadzenia analizy wrażliwości	3. Umożliwienie odbiorcom informacji analizowania wpływu zmienionych założeń przy tworzeniu rezerw (na przykład na świadczenia emerytalne) i odpisów aktualizujących (np. z tytułu trwałej utraty wartości)
4. Możliwość eksperymentowania przez użytkownika z liczbami, zmiany założeń i sprawdzenia, w jaki sposób ich zmiana wpłynęłaby na sytuację finansową jednostki i jej wyniki	4. Zapewnienie, że zawsze są dostępne bieżące notowania i najświeższe ujawnione prognozy zarządu na temat przyszłych wyników
5. Dane źródłowe o założeniach powinny być przedstawione w postaci łatwo dostępnych tabel i arkuszy kalkulacyjnych, tak aby można było testować własne założenia	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie CIMA, *Online Reporting...* 2007, s. 20–23.

Poziom wiedzy o rachunkowości oraz wynikające zeń zrozumienie informacji finansowych są bardzo zróżnicowane wśród inwestorów. Część inwestorów wykazuje podstawowy poziom wiedzy o rachunkowości. Inni są w stanie przeanalizować bardzo szczegółowe informacje zawarte w sprawozdaniach (np. te w informacji dodatkowej czy w sprawozdaniach z segmentów działalności) i porównywać je z danymi historycznymi. Niewiele jednostek decyduje się na przedstawianie raportów biznesowych w różnych wersjach (bardziej i mniej szczegółowych), dla bardziej i mniej wymagających użytkowników, mimo iż jest to stosunkowo proste w przypadku prezentowania raportów biznesowych zamieszczanych w internecie. Zróżnicowane oczekiwania inwestorów odnośnie do szczegółowości prezentowanych informacji zostały zaprezentowane w tab. 8.

Tabela 8

Oczekiwania inwestorów w zakresie szczegółowości informacji

Oczekiwania inwestorów	Propozycje Zespołu CIMA/PWC
1. Prezentacja danych z systemu rachunkowości w sposób hierarchiczny, tak aby można było na początku przejrzeć najbardziej istotne i zagregowane dane, a następnie móc przeanalizować informacje szczegółowe	1. Wprowadzenie możliwości „rozwijania i zwi- jania” danych finansowych tak, aby można było przeglądać szczegóły
2. Łatwy dostęp do danych historycznych, nawet obejmujących dłuższe okresy niż tylko dane porównawcze za zeszły rok	
3. Możliwość przeglądania danych historycznych od najnowszych do najstarszych, jak również od najstarszych do najnowszych	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie CIMA, *Online Reporting...* 2007, s. 22–23.

Proponowany przez specjalistów CIMA/PWC różny poziom szczegółowości danych dla różnych typów odbiorców jest zgodny z oczekiwaniami panelu eksperckiego zorganizowanego przez M. Jonesa i J. Xiao (2004). Na jego podstawie sformułowali oni tezę, że raporty biznesowe będą składały się z zestandaryzowanego zestawu podstawowego oraz dostosowanych do potrzeb odbiorców informacji dodatkowych.

2. Trendy zmian w prezentacji sprawozdań finansowych w formie elektronicznej

W raporcie ICAEW *Digital Reporting. Progress Report* wyróżnione zostały trzy poziomy rozwoju prezentacji raportów biznesowych w internecie. Na poziomie pierwszym jednostka publikuje wcześniej dostępne materiały w internecie: sprawozdania finansowe, sprawozdania z działalności, przemówienia, prezentacje, raporty, arkusze kalkulacyjne w formie zbliżonej do wersji papierowych.

Poziom drugi oznacza przedstawienie informacji zawartych w raportach biznesowych w sposób bardziej dostępny dla analizy i zwiększenie możliwości operowania danymi poprzez standaryzację ich oznaczeń. Umożliwić to mają: XML wykorzystywany do oznaczania danych i XBRL służący oznaczaniu danych finansowych. Poziomem trzecim jest pełne zintegrowanie systemów informacyjnych rachunkowości finansowej, rachunkowości zarządczej z pełną dostępnością dla użytkowników zewnętrznych określane jako *open-book accounting* (zob. szerzej Sobańska 2008, Łada 2009). Ten poziom rozwoju prezentacji

raportów biznesowych w internecie najprawdopodobniej nie nastąpi w najbliższej przyszłości albo będzie dotyczył wybranych grup użytkowników informacji.

Inwestorzy i analitycy finansowi dla sporządzenia analiz muszą często przepisywać duże fragmenty sprawozdań lub w najlepszym przypadku kopiować je do własnych arkuszy kalkulacyjnych. Jest to proces długotrwały i narażony na powstawanie błędów. Nawet w przypadku przekazania danych w formie elektronicznej mnogość różnych formatów i brak oznaczenia poszczególnych rekordów danych znacząco utrudnia analizę. Ma temu zaradzić język znacznikowy XBRL – eXtensible Business Reporting Language. Jest to system otwarty oparty na XML-u, pozbawiony licencji i opłat, ustalany przez konsorcjum około 250 jednostek gospodarczych i organizacji. Nie służy opracowaniu nowych standardów rachunkowości i sprawozdawczości finansowej (zob. szerzej Deshmukh 2006, s. 42–80). Rozwój XBRL jako standardu międzynarodowego rozpoczął się w 1999 r., jednak do dziś nie stał się on powszechnie używanym standardem.

Przez oznaczanie każdego fragmentu danych za pomocą znacznika, takiego jak np. „zysk netto”, jednostki umożliwią inwestorom i innym odbiorcom informacji, np. regulatorom, przekazywanie danych i importowanie ich do arkuszy kalkulacyjnych w sposób bardzo prosty bez przepisywania. „Wyciągnięcie” z opisanych danych raportów w zrozumiałej formie wymaga zastosowania generatora raportów albo w postaci samodzielnego programu lub modułu w systemach klasy ERP.

Dzięki zastosowaniu XBRL jednostki gospodarcze mogą dostarczać informacji o większej wartości dla inwestorów. Mogą one prezentować te same informacje, które przedstawiają obecnie, ale informacje te staną się bardziej wartościowe dla inwestorów, ponieważ łatwiej będzie można je wykorzystać. Inwestorzy będą mieli więcej czasu na analizę, ponieważ mniej pracochłonne będzie zbieranie i przetwarzanie danych do wymaganych przez siebie formatów.

Zastosowanie XBRL spowoduje również, że inwestorzy będą w stanie monitorować większą liczbę jednostek gospodarczych, ponieważ istotnie spadną koszty przygotowania danych koniecznych do przeprowadzenia analizy. Powinno zwiększyć to efektywność i płynność rynku. Najprawdopodobniej wpłynęłoby to na rozwinięcie oprogramowania, które mogłoby korzystać wprost z informacji zawartych na stronach internetowych z pominięciem wiodących serwisów, takich jak Reuters, Bloomberg, Compustat na świecie czy Notoria w Polsce. Konkurencja wśród producentów oprogramowania powinna stopniowo doprowadzić do zwiększenia możliwości analizy sprawozdań finansowych i jednocześnie do uproszczenia ich interfejsów dla użytkowników oprogramowania służącego do analizy sprawozdań finansowych.

Jednym z istotnych zagadnień związanych z XBRL jest również zwiększenie zaufania do sprawozdań finansowych w formie elektronicznej. Powstaje pytanie, jakiemu poziomowi zewnętrznej weryfikacji powinny być poddane sprawozdania w formie elektronicznej. Potwierdzenie ich wiarygodności jest

trudniejsze niż w przypadku sprawozdań w formie papierowej. Na przykład, weryfikacja prawidłowości sprawozdań w formie elektronicznej wymagałaby zastosowania podpisów elektronicznych lub innych form potwierdzenia wiarygodności zawartych w nim danych przez instytucje zewnętrzne (audytorów).

Część jednostek, które wdrożyły XBRL, wskazuje, że powstały w nich znaczne oszczędności czasu i kosztów w związku z procesami raportowania, ale proces przyjmowania XBRL na świecie jest powolny. Z tej przyczyny konieczna jest dyskusja, jakie informacje są istotne, w jaki sposób są tworzone i w jaki sposób są udostępniane odbiorcom zewnętrznym (zob. szerzej IAECW). Bez takiej debaty XBRL w większym stopniu będzie kształtowany bardziej przez regulatorów niż przez użytkowników. Wskazane byłoby, żeby więcej jednostek eksperymentowało z nową technologią (XBRL), sprawdzało, jakie możliwości ma ona do zaoferowania i na tej podstawie podejmowało decyzję, czy powinna ona być wdrażana w szerszym zakresie.

Jednym z problemów, zdaniem D. Keeliga z Business Applications Software Developers Association, jest to, że twórcy XBRL chcą dostarczyć wszystkich informacji o każdym aspekcie sprawozdania finansowego, co powoduje, że system ten jest strasznie skomplikowany – co jest koszmarem dla specjalistów rachunkowości i programistów (zob. szerzej: *Digital Reporting...*, 2004). Ze względu na wysoki stopień skomplikowania i stosunkową nowość XBRL jego wdrożenie wiąże się z poniesieniem znaczących kosztów na implementację systemów obsługujących ten język, szkolenia dla pracowników.

Wątpliwości odnośnie do pełnego wsparcia sporządzania elektronicznych wersji sprawozdań za pomocą XBRL dotyczą również biegłych rewidentów i ich stowarzyszeń. Dylemat biegłych rewidentów można sformułować w następujący sposób: czy przyjąć politykę zachowawczą w obawie przed pozwami, czy też zaproponować strategię zwiększonego zakresu badania, co wiązałoby się z większymi przychodami ze względu na szerszy zakres usług świadczonych przez firmy audytorskie.

Zdaniem M. Jonesa i J. Xiao (2004), regulatorzy przyjmą minimalistyczne podejście do raportowania w wersji elektronicznej (regulować tak mało, jak to jest możliwe), choć mogą być narażeni na konieczność zmierzenia się z problemami zapewnienia bezpieczeństwa danych i przeciwdziałania nierównemu dostępowi do informacji.

Zdaniem części autorów (Jones, Xiao 2004), problemy związane z prezentacją sprawozdań finansowych i innych raportów biznesowych w formie elektronicznej dotyczą głównie kwestii nie związanych z technologią, takich jak poufność danych handlowych, brak pełnej wiarygodności, niebezpieczeństwo przeładowania danymi (*information overload*), niemożność poddania badaniu przez biegłych rewidentów, problem z określeniem granic raportu biznesowego. Trudności z poddaniem sprawozdawczości w formie elektronicznej regulacjom powodują, że zmiany są raczej ewolucyjne niż rewolucyjne.

Problemem w sprawozdawczości biznesowej w formie elektronicznej może być zbyt duża ilość informacji i przerzucenie obowiązku ich sensownego ułożenia na użytkowników. Dane pozbawione odpowiedniej hierarchii ważności mogą prowadzić do błędnych wniosków. Jednym z proponowanych rozwiązań tego problemu jest opracowanie zestawu przygotowanych sprawozdań dla różnych grup odbiorców. To jednak zwiększa koszty dla jednostek gospodarczych i zmniejsza dowolność wyboru danych przez odbiorców.

W tym kontekście należy zwrócić uwagę na wielką różnicę pomiędzy wiedzą menedżerów a ich poglądami na możliwe szanse i zagrożenia stojące przed jednostką gospodarczą oraz wiedzą inwestorów. Ta asymetria informacji mogłaby zostać zmniejszona przez zastosowanie drugiego poziomu sprawozdawczości finansowej, określonego w raporcie *Digital Reporting*. Jak wskazują przeciwnicy takiego podejścia, asymetria informacji będzie występować zawsze pomiędzy tymi, którzy zarządzają jednostką gospodarczą ze względu na to, że menedżerowie mają więcej czasu, żeby analizować dane, a także mają dostęp do informacji niezapisanych w żadnych oficjalnych systemach informacyjnych.

Najwięksi optymiści (*Digital Reporting...*, 2004, s. 22) przypuszczali, że XBRL może doprowadzić do wprowadzenia trzeciego poziomu elektronicznej sprawozdawczości finansowej, a nawet do automatycznego sporządzania sprawozdań finansowych. Obie tendencje wydają się jednak mało prawdopodobne, ponieważ np. automatyczne sporządzanie sprawozdań nie jest możliwe ze względu na konieczność zastosowania profesjonalnego osądu oraz wykorzystania systemu rachunkowości zarządczej w procesie opracowania sprawozdań finansowych (zob. szerzej Sobańska 2004).

Najprawdopodobniej XBRL osiągnie sukces dopiero po uzyskaniu odpowiedniej „masy krytycznej” stosujących go jednostek. W tym celu konieczne jest:

- 1) zapewnienie pełnej jego zgodności z panującymi standardami rachunkowości,
- 2) jego stosowanie na początku przez największe jednostki gospodarcze na świecie,
- 3) zachęcanie do jego stosowania przez rządy, międzynarodowe agencje i regulatorów.

Czynnikiem przyczyniającym się do zwiększenia zastosowania sprawozdań w wersji elektronicznej jest nacisk ze strony instytucji nadzorujących rynki kapitałowe. SEC wprowadziła obowiązek prezentacji sprawozdań finansowych z zastosowaniem XBRL dla spółek, których kapitał jest w publicznym obrocie o wartości 5 mld dolarów za rok 2009 (zob. szerzej *SEC Clears XBRL Filing Requirements*, 2009).

3. Analiza wyników badań empirycznych w zakresie prezentacji sprawozdań finansowych w formie elektronicznej

Badaniu empirycznemu⁴ w zakresie prezentacji sprawozdań finansowych w formie elektronicznej w Polsce, przeprowadzonemu przez autora poddanych zostało 100 największych jednostek gospodarczych z listy „Rzeczpospolitej” z roku 2009. Informacje były zbierane pomiędzy styczniem a marcem 2010 r. Wybierając próbę do badania, kierowano się przekonaniem, że największe jednostki gospodarcze (mierząc wielkością przychodów) powinny w największym stopniu być jednocześnie zainteresowane odpowiednią prezentacją sprawozdań finansowych w formie elektronicznej oraz mieć wystarczające zasoby ludzkie, informatyczne i finansowe, żeby zrobić to w możliwie najbardziej doskonały sposób w świetle teorii sygnalizacji.

Jednocześnie ich wielkość i dominująca pozycja na rynku wskazuje na wysoki stopień oddziaływania ich na społeczeństwo i gospodarkę oraz wynikający z nich większy obowiązek rozliczenia (zob. szerzej Epstein, Birchard 2000, s. 54–60).

Autor rozdziału jednocześnie nie chciał ograniczyć się do jednostek gospodarczych notowanych na giełdzie, które zgodnie z kodeksami dobrych praktyk (zob. szerzej *Dobre praktyki spółek...* 2010) powinny zamieszczać sprawozdania finansowe na stronie internetowej. Nie ma jednak takiego obowiązku prawnego w Rozporządzeniu Ministra Finansów z 19 października 2005 r. w sprawie informacji bieżących i okresowych przekazywanych przez emitentów papierów wartościowych.

W celu syntetycznej oceny stopnia dostosowania prezentacji na stronach jednostek gospodarczych do potrzeb inwestorów został opracowany przez autora indeks zbiorczy pozwalający ocenić spełnienie oczekiwań inwestorów zidentyfikowanych przez Zespół CIMA/PWC. Największe znaczenie przy wyliczaniu wskaźnika oczekiwań inwestorów ma zamieszczenie sprawozdania finansowego na stronie internetowej jednostki.

Dla inwestorów pierwszorzędne znaczenie ma dostępność informacji i łatwość jej przetwarzania. Z tego względu istotny jest również format, w jakim sprawozdanie jest przekazane. Z tej przyczyny przy konstruowaniu wskaźnika różnym formatom przyporządkowano różne dane. Najmniej punktów – 10 – przyznawano za zaprezentowanie sprawozdania finansowego w formie pliku PDF bez możliwości jego przeszukiwania. W takim przypadku plik PDF został utworzony jako zwykle zeskanowanie dokumentu papierowego. Więcej punktów – 15 – jednostka mogła uzyskać za zaprezentowanie sprawozdania finansowego w formie dokumentu PDF z możliwością wyszukiwania poszczególnych

⁴ Przeprowadzonemu przez autora we współpracy ze studentem Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Łódzkiego – Damianem Danielakiem.

informacji – dokument ten powstał przez zamianę edytowalnego pliku, w którym został utworzony, na plik PDF. Wyszukiwanie w takim dokumencie jest znacząco łatwiejsze. Najwięcej punktów można było otrzymać za przedstawienie sprawozdania w formie łatwej do edycji i przekształcenia przez inwestorów, takiej jak format arkusza kalkulacyjnego, XLS oraz formaty takie jak HTML, ASP.

W celu oceny trendów zachodzących w jednostce gospodarczej przez odbiorców informacji istotne jest również dostarczenie danych za dłuższy okres niż zawarte w jednym sprawozdaniu finansowym. W związku z tym przy wyliczeniu wskaźnika Investor Relations Index (IRI) za każde roczne sprawozdanie zamieszczone na stronie był dodawany 1 punkt. Natomiast trzy punkty otrzymywała jednostka za spełnienie każdego z następujących warunków wynikających z zaleceń zespołu CIMA/PWC odnośnie do prezentacji sprawozdań finansowych w wersji elektronicznej na stronie internetowej jednostki gospodarczej:

- 1) możliwość wstawiania własnych notatek,
- 2) możliwość wyszukiwania informacji na stronie,
- 3) możliwość wstawiania własnych zakładki i skrótów,
- 4) przedstawienie wideokonferencji prezentujących wyniki lub część walnego zgromadzenia,
- 5) zamieszczenie prezentacji wyników dla inwestorów,
- 6) zamieszczenie kompletnego walnego zgromadzenia w formie protokołu lub zapisu audio/wideo,
- 7) przedstawienie bieżących danych finansowych – w formie wykresów,
- 8) przedstawienie struktury akcjonariatu,
- 9) prezentacja bieżących notowań spółki na giełdzie,
- 10) wyliczenie i przedstawienie podstawowych wskaźników finansowych,
- 11) przedstawienie polityki dywidend.

Tak wyliczony wskaźnik mógł maksymalnie wynieść 71 punktów, ponieważ największa liczba rocznych sprawozdań finansowych przedstawionych na giełdzie wynosiła 13.

Maksymalny wynik osiągnięty przez przedsiębiorstwo wyniósł 57 (wynik ten osiągnął BZ WBK), natomiast bardziej zastanawiające jest to, że aż 51% jednostek gospodarczych nie uzyskało ani jednego punktu, czyli nie przedstawiły żadnej informacji o swojej sytuacji finansowej. W pierwszej dwudziestce jednostek, które osiągnęły najwyższy wynik wskaźnika IRI znalazło się aż 8 banków, co świadczy, że firmy tej branży szczególną uwagę przykładają do prezentacji sprawozdań finansowych w formie elektronicznej. Na wysokie wyniki banków wpływ mogą mieć następujące czynniki. Po pierwsze, banki w dużej mierze pozyskują kapitał z rynku kapitałowego i dlatego traktują komunikację z inwestorami w sposób bardzo profesjonalny. Po drugie, banki posiadają odpowiednie zasoby ludzkie i informatyczne dla opracowania spra-

wozdań w formie elektronicznej. Po trzecie, banki poddane są szczególnemu nadzorowi oraz zobligowane są do raportowania w formie elektronicznej do Komisji Nadzoru Finansowego oraz Narodowego Banku Polskiego.

Zaledwie 47% jednostek należących do listy 100 największych przedsiębiorstw w Polsce zamieściło sprawozdania finansowe na swoich stronach internetowych. Jest to niski wynik w porównaniu z krajami Europy Zachodniej. Jakie są przyczyny tak małej liczby sprawozdań finansowych umieszczonych w internecie. Pierwszą i najprostszą odpowiedzią jest fakt, iż jednostki te nie mają obowiązku zamieszczania sprawozdań finansowych *on-line*. Wyjątkiem są spółki notowane na rynku publicznym (Warszawska Giełda Papierów Wartościowych), dla których obowiązek ten wynika z kodeksu dobrych praktyk.

Zaledwie 5% badanych jednostek gospodarczych dostarczyło wybrane informacje finansowe w formie łatwo edytowalnej przez odbiorców informacji, takich jak arkusze kalkulacyjne, dokumenty tekstowe czy pliki HTML. Jednostkami, które zdecydowały się na ujawnienie informacji w wersji edytowalnej, były głównie banki i przedsiębiorstwa handlowe. Może to świadczyć o niskim zainteresowaniu dostawców informacji ułatwieniami w opracowaniu informacji przez odbiorców informacji. Przyczyną przedstawienia informacji jedynie w formie plików PDF może również być chęć zapewnienia kontroli nad tym, żeby pliki ze sprawozdaniami finansowymi nie podlegały manipulacji przez użytkowników zewnętrznych. Jest to zastanawiające o tyle, że większość informacji, o ile nie wszystkie, zawartych w sprawozdaniu finansowym prezentowanym na stronie jednostki gospodarczej jest dostępna w wersji elektronicznej w jednostkach je sporządzających, choć nie zawsze w postaci jednego pliku, a zatem ich zamieszczenie mogłoby wiązać się z niewielkim dodatkowym nakładem kosztów.

Zaledwie 1% jednostek gospodarczych umożliwiło wstawianie własnych notatek do treści sprawozdań finansowych, zaś 3% wprowadziło możliwość wstawiania własnych załączek i skrótów. Powyższe wyniki można podsumować stwierdzeniem, iż w zdecydowanej większości przypadków sprawozdania finansowe prezentowane na stronach internetowych jednostek gospodarczych stanowią jedynie proste odwzorowanie sprawozdań finansowych w formie papierowej i nie wykorzystują możliwości, jakie oferuje elektroniczna forma przekazu informacji. Może prowadzić to do dodatkowych negatywnych efektów w postaci drukowania sprawozdań finansowych przez odbiorców dla ułatwienia korzystania z nich.

Prawie połowa (44%) jednostek gospodarczych wprowadziła funkcję przeszukiwania strony internetowej, w tym serwisu relacji inwestorskich, w poszukiwaniu informacji przydatnych odbiorcom. Jest to funkcja często wykorzystywana na stronach internetowych nie tylko prezentujących sprawozdania finansowe.

Liczba prezentowanych sprawozdań rocznych na stronie jednostki gospodarczej była zróżnicowana i wahała się od 1 do 13, przy czym zarówno średnia wyniosła nieco ponad 6 sprawozdań rocznych (6,06), jak i mediana – 6 sprawozdań rocznych. Świadczy to o dosyć rozległym dostępie do informacji oraz zmniejszeniu kosztów udostępnienia takich informacji. Dostarczenie informacji w formie elektronicznej zwiększa zatem dostęp do informacji i powoduje, że inwestorzy mogą dokonywać porównań w dłuższych szeregach czasowych niż byłoby to możliwe w przypadku dostępu do wersji papierowych sprawozdań, co byłoby utrudnione w przypadku publikacji sprawozdań wyłącznie w formie papierowej.

Analizując sprawozdania finansowe za kolejne okresy, można było zaobserwować jeszcze jedną niepokojącą tendencję. W 4 jednostkach gospodarczych spośród 47 prezentujących sprawozdania finansowe w internecie brakowało części sprawozdań finansowych (pomimo odwołania do nich na stronach internetowych). Świadczyć to może o braku odpowiedniej staranności w prezentowaniu sprawozdań finansowych w wersji elektronicznej. Sytuacja była jeszcze gorsza w odniesieniu do sprawozdań kwartalnych. Kwartalnych danych brakowało aż w 20 jednostkach gospodarczych.

Część jednostek gospodarczych zgodnie z zaleceniami zespołu CIMA/PWC podjęła próby podniesienia atrakcyjności przekazywanych informacji odpowiednio przez zamieszczenie na stronie internetowej wideokonferencji (15% badanych jednostek gospodarczych), zamieszczenie prezentacji wyników osiągniętych przez jednostkę gospodarczą (10% badanych jednostek gospodarczych). Podobny odsetek badanych jednostek – 10% zamieścił na stronach internetowych pełny przebieg walnego zgromadzenia w formie zapisu audio lub wideo.

Większy udział w urozmaicaniu informacji finansowych zamieszczonych na stronach internetowych miało wykorzystanie wykresów pozwalających na graficzne odwzorowanie wyników osiąganych przez badane jednostki. Niestety, żadna z badanych jednostek gospodarczych nie zdecydowała się na zastosowanie wykresów interaktywnych, w przypadku których możliwe byłoby również przekształcanie danych przez odbiorcę informacji.

Innymi danymi, które wpływają na przydatność informacji finansowej zamieszczonej w formie elektronicznej, należą: przedstawienie bieżących notowań akcji na stronie internetowej jednostki, prezentacja struktury akcjonariatu oraz przedstawienie polityki dywidend stosowanej przez daną jednostkę. Powszechność zaprezentowania wymienionych informacji na stronach internetowych w grupie 100 największych polskich przedsiębiorstw została przedstawiona w tab. 9.

Z danych zaprezentowanych w tab. 9 można wyciągnąć wniosek, że w największym stopniu jednostki są skłonne do zaprezentowania na stronie internetowej informacji, które są łatwo dostępne i nie zmieniają się zbyt często oraz podlegają obowiązkowemu ujawnieniu w raportach bieżących. Informacją taką

jest struktura akcjonariatu z uwzględnieniem głównych właścicieli. W drugiej kolejności prezentowane są informacje stosunkowo łatwe do uzyskania, takie jak bieżący kurs akcji. W przypadku bieżącego kursu akcji utrudnieniem jest ciągła zmienność i konieczność połączenia strony internetowej z odpowiednim serwisem giełdowym. Najmniej chętnie prezentowane są na stronie internetowej informacje o planowanej polityce dywidend. Przyczyną takiego stanu może być brak takiej polityki lub obawa zarządzających przed ich rozliczeniem z otrzymanych obietnic odnośnie do planowanego sposobu wypłat dywidend przez akcjonariuszy w przypadku braku ich realizacji.

Tabela 9

Typy dodatkowych informacji zawartych na stronach internetowych
badanych jednostek gospodarczych

Typ dodatkowych informacji	Procent jednostek je prezentujących
Struktura akcjonariatu	37
Bieżący kurs akcji	22
Polityka dywidend	11

Źródło: Opracowanie własne.

Dla oceny stopnia rozwoju prezentacji sprawozdań finansowych w Polsce i w wybranych krajach na świecie wyniki badania empirycznego autora zostały porównane z wynikami otrzymanymi w innych krajach: w USA przez Ashbau-gha i innych (1999), w Niemczech przez C. L. Marstona i A. Poleia (2003), w Chinach przez J. Z. Xiao i współpracowników (2004) oraz w krajach Europy Środkowej przez E. Bonsona i T. A. Escobara. W porównaniu z wynikami uzyskanymi w wymienionych krajach w Polsce niższy jest odsetek jednostek prezentujących sprawozdania finansowe w internecie. W Polsce wyniósł on 47%, natomiast w USA 70%, w Niemczech 89%, a w krajach Europy Środkowej od 8 do 16%. Wyniki te nie mogą być jednak w prosty sposób porównywane. Po pierwsze, badania były realizowane w różnym czasie (od roku 1999 do 2010). Po drugie, różne były próby zarówno pod względem wielkości przedsiębiorstw, jak i struktury ich własności. W większości badań poza badaniami autora badaniu podlegały jedynie jednostki gospodarcze, których akcje są notowane w obrocie publicznym. Bardziej szczegółowe porównanie wyników badań prezentują tab. 10 i 11.

Można dostrzec wyraźne różnice pomiędzy wynikami badań prowadzonych w różnych krajach. Porównując relacje średnich otrzymanych wyników do teoretycznego maksimum, można uznać, że najpełniejszą informację w internecie prezentują przedsiębiorstwa z Niemiec, natomiast najmniej informacji

prezentują przedsiębiorstwa z Europy Środkowej. Porównując natomiast wyniki badań Bonsona i Escobara z badaniami własnymi autora, daje się zauważyć, że stopień ujawnień na stronach internetowych w Polsce zwiększa się wraz z upływem czasu.

Tabela 10

Porównanie badań, w których obliczane są wskaźniki relacji inwestorskich

Wyszczególnienie	Michalak (2010)	Bonson i Escobar (2006)	Xiao i inni (2004)	Marston, Polei (2003)
Teoretyczne maksimum wskaźnika ujawnień/oczekiwań inwestorów	71	44	82	71
Średnia	16,10	8,66	25,61	b.d.
Relacja średniej do teoretycznego maksimum (%)	22,67	19,68	31,23	67,55
Minimum	0	0	0	b.d.
Relacja minimum do teoretycznego maksimum (%)	0	0	0	27,79
Maksimum	57	32	49	b.d.
Relacja maksimum do teoretycznego maksimum (%)	80,28	72,72	59,72	85,86

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań własnych autora oraz wyników badań E. Bonsona i T. A. Escobara (2006), J. Z. Xiao i innych (2004), C. L. Marstona i A. Poleia (2004).

Tabela 11

Porównanie częstości występowania informacji na stronach internetowych w różnych krajach

Wyszczególnienie	Michalak (2010)	Bonson i Escobar (2006)	Xiao i inni (2004)	Marston, Polei (2003)
1	2	3	4	5
Kraje objęte badaniem	Polska	Kraje Europy Środkowej	Chiny	Niemcy
Bieżące sprawozdania finansowe (%)	47	8,14–16,28 ^a	33	89–98
Poprzednie sprawozdania finansowe (%)	43	7,63–17,44 ^a	45,8	b.d.
Struktura akcjonariuszy (%)	37	31,78	71,9	70
Kluczowe mierniki (%)	18	5,81	71,9	73

Tabela 11 (cd.)

1	2	3	4	5
Bieżąca cena akcji (%)	22	14,73	19,2	93
Sprawozdanie finansowe w formie pliku PDF (%)	47	b.d.	28,6	98
Sprawozdanie finansowe w formie pliku prostego do obróbki (%)	5	b.d.	b.d.	14
Informacja o dywidendzie (%)	11	13,18	b.d.	b.d.
Pliki wideo (%)	15	b.d.	0	50
Możliwość wyszukiwania informacji finansowej na stronie internetowej (%)	44	36,8	23,2	70

^a Zróżnicowany stopień występowania zależnie od części sprawozdania: najczęściej prezentowane były zazwyczaj bilanse, natomiast najrzadziej rachunki przepływów pieniężnych i zestawienia ze zmian w kapitale.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań własnych autora oraz wyników badań E. Bonsona i T. A. Escobara (2006), J. Z. Xiao i innych (2004), C. L. Marstona i A. Poleia (2003).

Jednocześnie powtórnie należy podkreślić, że wyniki uzyskiwane w różnych badaniach nie mogą być wprost porównywalne ze względu na różny moment przeprowadzenia, odmienne próby, a także zróżnicowany sposób wyliczania wskaźników ujawnień na stronach internetowych. W celu umożliwienia zwiększenia porównywalności wyników poszczególnych badań w tab. 11 przedstawione zostały szczegółowe informacje o ujawnieniach informacji finansowych na stronach internetowych przedsiębiorstw.

Wyniki przedstawione w tab. 11 wskazują na kilka wyraźnych tendencji. Zakres i jakość informacji finansowych prezentowanych na stronach internetowych w krajach dobrze rozwiniętych jest najwyższa, co było zgodne z przewidywaniami. Świadczą o tym następujące fakty. Prawie wszystkie badane niemieckie przedsiębiorstwa prezentują swoje sprawozdania finansowe na stronach internetowych, w porównaniu do 47% w Polsce, 33% w Chinach i przeciętnie kilkunastu procent w krajach Europy Środkowej. Najwyższy jest również w Niemczech odsetek firm umożliwiających przeszukiwanie stron internetowych, prezentujących bieżącą cenę akcji, umieszczających pliki wideo i umieszczających dane finansowe w formatach łatwych do obróbki przez użytkowników informacji.

Najbardziej porównywalne jest badanie zrealizowane przez E. Bonsona i T. A. Escobara (2006). Wynika to z faktu, iż były one przeprowadzone w do-

syć nieodległym czasie, czyli w latach 2006 i 2010 oraz że badaniem były objęte przedsiębiorstwa z tego samego regionu, choć na większą międzynarodową skalę. Próba w badaniu E. Bonsona i T. A. Escobara obejmowała 266 jednostek gospodarczych notowanych na rynkach regulowanych w Europie Środkowej, z tego 74 przedsiębiorstwa funkcjonowały w Polsce.

Porównując wyniki badań własnych autora i wyniki badań E. Bonsona i T. A. Escobara, można zauważyć, że ilość informacji finansowych prezentowanych na stronach największych polskich przedsiębiorstw jest większa niż przeciętna w krajach Europy Środkowej. Lepsze jest również dopasowanie prezentowanych danych do oczekiwań inwestorów. Może to wynikać z dwóch przyczyn. Po pierwsze, oba badania dzielą cztery lata, czyli również w innych krajach Europy Środkowej mógł w tym czasie nastąpić postęp w zakresie jakości i ilości prezentowanych danych finansowych. Po drugie, Warszawska Giełda Papierów Wartościowych jest największą i jedną z najdynamiczniej rozwijających się rynków papierów wartościowych w regionie. Wydany przez nią Kodeks Dobrych Praktyk przyczynia się do poprawy jakości informacji finansowych prezentowanych na stronach internetowych emitentów należących do największych przedsiębiorstw w Polsce.

E. Bonson i T. A. Escobar (1986), stosując metody statystyczne, stwierdzili istnienie silnej korelacji pomiędzy ilością a jakością ujawnianych informacji oraz trzema zmiennymi objaśniającymi, takimi jak: wielkość jednostki (mierzona logarytmem naturalnym kapitalizacji rynkowej badanych przedsiębiorstw), fakt przeprowadzenia badania sprawozdania finansowego przez audytora należącego do „Wielkiej Czwórki” oraz działalność jednostki w sektorze usług finansowych. Nie znalazła jednak potwierdzenia podnoszona przez nich hipoteza, iż wpływ na ilość i jakość prezentowanych informacji ma kraj, w którym dana jednostka funkcjonuje.

Podsumowując powyższe porównania, należy pamiętać, iż porównywalność zaprezentowanych badań jest ograniczona. Ograniczenie to wynika, w pierwszej kolejności, ze sposobu doboru próby, która w przypadku badań własnych autora obejmowała 100 największych jednostek gospodarczych funkcjonujących w Polsce zarówno notowanych na giełdzie, jak i pozostających poza regulowanym rynkiem kapitałowym. Pozostałe badania ograniczały się jedynie do spółek giełdowych, które najczęściej posiadają większe obowiązki sprawozdawcze niż pozostałe jednostki. Na ograniczenie porównywalności badań wpływa również różny moment i kraj przeprowadzenia badania.

Brak jest bieżących badań w zakresie rozwoju sprawozdań finansowych w formie elektronicznej w najbardziej rozwiniętych gospodarczo krajach świata, a więc otwarte pozostaje pytanie, w jakim stopniu elektroniczne wersje sprawozdań jednostek gospodarczych funkcjonujących w Polsce od wyników w krajach najbardziej rozwiniętych. Będą one zatem przedmiotem dalszych badań autora.

Podsumowanie

Internet i publikacja sprawozdań finansowych w wersji elektronicznej przyczyniły się do chociaż częściowego zmniejszenia asymetrii informacyjnej pomiędzy instytucjonalnymi a indywidualnymi inwestorami. Inwestorzy indywidualni uzyskali m. in. dostęp do prezentacji wyników wcześniej zastrzeżonych w dużej mierze dla analityków finansowych z największych instytucji finansowych.

Możliwości zwiększenia użyteczności sprawozdań finansowych dla odbiorców informacji przez zastosowanie formy elektronicznej prezentowanej w internecie są znaczące. Obejmują one takie korzyści, jak szybsze wyszukiwanie informacji zawartych w sprawozdaniu finansowym oraz możliwość porównywania kilku fragmentów tekstu na raz. Do zalet wersji elektronicznych sprawozdań finansowych prezentowanych w internecie należy również dostęp z dowolnego miejsca na świecie za pomocą zróżnicowanych urządzeń oraz zachowanie zalet wersji papierowych sprawozdań finansowych przy zniesieniu ich wad (takich jak duża ilość miejsca koniecznego do ich przechowywania). Wersje elektroniczne sprawozdań finansowych umożliwiają również uczynienie przekazu bardziej interesującym przez wykorzystanie treści audio i wideo oraz przez aktywne dostosowywanie się poziomowi agregacji raportu biznesowego do poziomu wiedzy oraz zainteresowania użytkownika.

Najważniejszą zaletą wersji elektronicznej sprawozdań finansowych pozostaje jednak ułatwienie przetwarzania danych przez użytkowników informacji, dzięki możliwości pobrania danych bezpośrednio do modeli tworzonych przez użytkowników i zautomatyzowania przetwarzania danych według zadanego przez użytkownika algorytmu, jak również wyeliminowanie błędów wynikających z nieprawidłowego przepisania danych zawartych w sprawozdaniu finansowym. Zwiększenie zakresu danych dostępnych do analizy umożliwia użytkownikom informacji testowanie hipotez postawionych przez zarządzających jednostką. Takie dane umożliwiają również odbiorcom informacji prowadzenie analiz scenariuszowych i analiz wrażliwości, w jaki sposób brak spełnienia założeń przyjętych przez zarządzających jednostką gospodarczą wpłynie na jej sytuację finansową. Wykorzystanie scharakteryzowanego powyżej potencjału jest możliwe pod warunkiem odpowiedniego wysiłku po stronie jednostek gospodarczych sporządzających sprawozdania finansowe w wersji elektronicznej.

Badania empiryczne prowadzone przez badaczy z różnych krajów, jak również badania własne autora wskazują, iż oczekiwania inwestorów odnośnie do zwiększenia użyteczności formy elektronicznej sprawozdań finansowych i ich prezentacji w internecie są spełnione w stosunkowo niewielkim zakresie. Największą ilością i jakością prezentowanych informacji finansowych charakteryzują się przedsiębiorstwa z Niemiec. Ograniczenie ilości i jakości informacji

finansowych przez jednostki w internecie wydaje się być uzasadnione z punktu widzenia klasycznej teorii ekonomii, ponieważ jednostki ograniczają koszty związane z publikacją sprawozdań w wersji elektronicznej. Koszty te są ponoszone przez jednostki gospodarcze sporządzające sprawozdania finansowe w formie elektronicznej, natomiast korzyści uzyskują inwestorzy.

Nie znajduje potwierdzenia zawarta w teorii sygnalizacji teza, iż przedsiębiorstwa powinny wysłać sygnał w postaci dobrze opracowanych informacji, aby przekonać inwestorów o swojej przewadze i żeby zmniejszyć ryzyko po stronie inwestorów wynikające z asymetrii informacji. Wyjątkami potwierdzającymi tezę zawartą w teorii sygnalizacji wydają się być jedynie przedsiębiorstwa należące do sektora bankowego, które prezentują informacje finansowe w sposób bardziej dostosowany do oczekiwań inwestorów, co potwierdzają zarówno badania T. A. Escobara i E. Bonsona (2006), jak i badania własne autora.

W związku z tym do poprawienia jakości sprawozdań finansowych prezentowanych na szerszą skalę zmusiłby tylko nacisk ze strony stowarzyszeń akcjonariuszy i regulatorów. Objawy tego nacisku widoczne są w kodeksach dobrych praktyk oraz w obowiązku sporządzania sprawozdań z zastosowaniem XBRL wprowadzonym przez SEC dla największych globalnych firm. Podobne prace trwają w Unii Europejskiej; obejmują głównie banki w ramach projektów COREP (Common REPorting) i FINREP (FINancial REPorting). W Unii Europejskiej prowadzone są również prace nad upowszechnieniem zastosowania XBRL poza sektorem finansowym. Są one realizowane przez Konsultacyjną Grupę Roboczą Komitetu Regulatorów Giełdowych (Committee of European Securities Regulators – CESR). Prace te są częścią realizacji Dyrektywy Przejrzystości (Transparency Directive – Storage of Regulated Information). Mają one służyć utworzeniu bazy danych lub repozytorium informacji finansowych wszystkich spółek giełdowych notowanych w publicznym obrocie w Unii Europejskiej (por. www.prnewswire.co.uk/cgi/news/release?id=159011 stan na 27.12.2010).

W Polsce we wrześniu 2010 r. Centrum Obsługi KPRM zakończyło proces wyboru wykonawcy systemu elektronicznego raportowania do Monitora Polskiego B. Oznacza to, iż już niedługo możliwe będzie przygotowywanie, przekazywanie, kontrolowanie oraz ogłaszanie sprawozdań finansowych drogą elektroniczną zgodnie ze standardem XBRL 2.1. (<http://xbml.cp5.win.pl/ns/wiadomoci/z-kraju/> stan na 27.12.2010).

LITERATURA

- Beattie V., Prat K. (2003), *Issues Concerning Web-based Business Reporting: An Analysis of Views of Interested Parties*, „British Accounting Review”, vol. 35.
- Bonson E., Escobar T. A. (2002), *A Survey on Voluntary Disclosure on the Internet. Empirical Evidence from 300 European Union Companies*, „International Journal of Digital Accounting Research”, vol. 2/1.

- Business Reporting Research Project. Electronic Distribution of Business Reporting Information* (2000), FASB.
- Dobre praktyki spółek notowanych na GPW* (2010), Załącznik do uchwały nr 17/1249/2010 Rady Giełdy z 19.05.2010.
- Deshmukh A. (2006), *Digital Accounting: The Effects of the Internet and ERP on Accounting*, IRM Press, Hershey.
- Digital Reporting: A Progress Report* (2004), ICAEW.
- Epstein M. J., Birchard B. (2000), *Counting what Counts*, Peresus Books, Cambridge.
- Gowthorpe C., Flynn G. (1997), *Reporting on the Web: The State of Art*, „Accountancy”, vol. 120.
- Idzikowska G. (2000), *Problemy sprawozdawczości finansowej w Internecie*, „Monitor Rachunkowości i Finansów”, nr 58 (18).
- Jones M. J., Xiao J. Z. (2004), *Financial Reporting on the Internet by 2010: A Consensus View*, „Accounting Forum”, vol. 28.
- Lymer A., Debreceeny R., Gray G. L., Rahman A. (1999), *Business Reporting on the Internet. IASC Research Study*.
- Łada M. (2009), *Rachunkowość otwartych ksiąg – zarys koncepcji*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, t. 49 (105).
- Mangen A. (2008), *Digital Fiction Reading: Haptics and Immersion*, „Journal of Research in Reading”, vol. 31, Issue 4.
- Marston C. L., Polei A. (2004), *Corporate Reporting on the Internet by German Companies*, „International Journal of Accounting Information Systems”, vol. 5.
- Michalak M. (2010), *Jakość informacji prospektywnych w pomiarze utraty wartości operacyjnych aktywów trwałych*, [w:] *System rachunkowości w okresie kryzysu gospodarczego*, red. I. Sobańska, P. Kabalski, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Online Reporting. Practical Proposals for Reporting Corporate Performance Online* (2007), CIMA, PriceWaterhouseCoopers.
- Pirchegger B., Wagenhofer A. (1999), *Financial Information on the Internet – A Survey of the Homepages of Austrian Companies* European, „Accounting Review”, vol. 12.
- Pendley J. A., Rai A. (2008), *Internet Financial Reporting: An Examination of Current Practice*, „International Journal of Disclosure and Governance”, vol. 6, 2.
- SEC Clears XBRL Filing Requirements* (2009), „Strategic Finance”, vol. 90, Issue 8.
- Rozporządzenie Ministra Finansów z 19.10.2005 r. w sprawie informacji bieżących i okresowych przekazywanych przez emitentów papierów wartościowych, Dz.U. 2009, nr 33, poz. 259.
- Sobańska I. (2004), *Potrzeba integracji rachunkowości zarządczej i rachunkowości finansowej w praktyce jako efekt zmian zasad sporządzania sprawozdań finansowych w Polsce i krajach UE*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, t. 18 (74).
- Sobańska I. (2008), *Relacje międzyorganizacyjne – nowe spektrum rachunkowości*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, t. 42 (98).
- Śmigielńska M. (2008), *Jak ograniczyć koszty publikacji sprawozdań*, „Gazeta Prawna”, nr 29.
- Weinreich H., Obendorf H., Herder E., Mayer M. (2008), *Not Quite the Average: An Empirical Study of Web Use*, „ACM Transactions on the Web”, vol. 2, no. 1.
- Xiao J. Z., Yang H., Chow Ch. W. (2004), *The Determinants and Characteristics of Voluntary Internet-based Disclosures by Listed Chinese Companies*, „Journal of Accounting and Public Policy”, vol. 23.
- www.prnewswire.co.uk/cgi/news/release?id=159011
- <http://xbml.cp5.win.pl/ns/wiadomoci/z-kraju/>

STRESZCZENIE

Sposób przekazywania informacji wraz z rozwojem komputerów, internetu i innych technologii informacyjnych (np. telefonów komórkowych) zmienia się. Zwłaszcza internet i interaktywne strony internetowe, które reagują na zachowanie użytkownika na danej stronie, przeobrażają sposób przekazywania informacji. Transformacji podlega również forma publikowania sprawozdań finansowych. Celem głównym artykułu jest przeanalizowanie sposobu prezentacji sprawozdań finansowych przez największe jednostki gospodarcze w Polsce w internecie na tle oczekiwań inwestorów. Aby zrealizować cel główny, postawione zostały dwa cele szczegółowe. Pierwszym celem szczegółowym jest przedstawienie wytycznych odnośnie do sporządzania elektronicznych wersji sprawozdań finansowych prezentowanych w internecie, zgodnie z oczekiwaniami inwestorów zidentyfikowanymi przez zespół CIMA/PWC, drugim zaś – przeanalizowanie obecnego sposobu prezentacji sprawozdań finansowych na stronach internetowych największych jednostek gospodarczych funkcjonujących w Polsce i w wybranych krajach oraz stopnia ich dostosowania do oczekiwań inwestorów.

Aby zrealizować pierwszy cel szczegółowy przeprowadzone zostały studia zagranicznej literatury przedmiotu, służące analizie prezentacji raportów biznesowych w internecie oraz wytycznych zespołu CIMA/PWC. Realizacji drugiego celu szczegółowego służyły badania empiryczne pozwalające ocenić sposób wykorzystania internetu do prezentacji sprawozdań finansowych. Badania empiryczne polegały na analizie treści informacji zawartych na stronach internetowych 100 największych jednostek gospodarczych, działających w Polsce według listy „Rzeczpospolitej” z roku 2009. Badania przeprowadzono między styczniem a marcem 2010 r. Wyniki tych badań skonfrontowane zostały z wynikami podobnych badań przeprowadzonych w USA, Niemczech, krajach Europy Środkowej i w Chinach.

Treść zasadniczą rozdziału przedstawiono w trzech częściach. Część pierwsza jest poświęcona wynikom badań literaturowych w zakresie oczekiwań inwestorów odnośnie do zawartości i formy sprawozdań finansowych prezentowanych w internecie. W części drugiej zostały przeanalizowane trendy w rozwoju elektronicznej komunikacji z inwestorami, a w trzeciej zaprezentowano metodykę i wyniki badań empirycznych prowadzonych przez autora, które zostały skonfrontowane z wynikami innych badań.

Badania literaturowe i badania empiryczne autora wskazują na istnienie istotnej luki między oczekiwaniami inwestorów a praktyką prezentacji sprawozdań finansowych w formie elektronicznej przez jednostki gospodarcze. Najmniejsza luka występuje w sektorze finansowym, co można uzasadnić na gruncie teorii sygnalizacji. Do zwiększenia użyteczności sprawozdań finansowych publikowanych w internecie może się przyczynić dyrektywa przejrzystości, której jednym z celów jest stworzenie ogólnie dostępnej bazy danych sprawozdań finansowych wszystkich spółek giełdowych notowanych w publicznym obrocie w Unii Europejskiej.

SUMMARY

Financial statements disclosure in internet in the light of investor needs

The manner of information communication has been changing together with the development of computers, internet and information technologies. Especially internet and interactive web pages transform the way information is transmitted. Publication of financial statements has been also altering. The main aim of the article is the analysis of financial statements publication in internet in the light of investors' information needs. In order to realize the main aim two specific goals were formulated. First was analysis of guidelines for publication of electronic versions of financial

statements identified by CIMA research team based on stakeholders information needs. The second was the analysis of the current state of publication of electronic versions of financial statements of largest companies operating in Poland and their compliance with investors information needs. The results of empirical research were compared with results of research in USA, Germany, China and Central Europe.

The chapter consists of three parts. The first part presents literature research in investors' needs concerning content and form of financial statements in internet. In the second part discusses possible trends in future trends in electronic communication with investors. The third part presents methodology and results of empirical research conducted by the author confronted with results of other research.

Both literature and empirical research show that there exists significant gap between investors' needs and the practice of financial statements disclosure in the electronic form. This gap is smaller in financial sector which may explained by signaling theory. The gap may be diminished by Transparency Directive – Storage of Regulated Information which intends creation of financial statements database for public listed companies in European Union.

Wydawnictwo UŁ zaprasza www.wydawnictwo.uni.lodz.pl

ISBN 978-83-7525-552-2